

do 28 sep 2017
20.00 Kamermuziekzaal

BRAHMS & KURTÁG

Miklós Perényi &
Dénes Várjon

— CONCERT —
— GEBOUW —
— BRUGGE —

Biografieën

Miklós Perényi (HU) groeide op in een muzikale familie, startte op vijfjarige leeftijd met cello en gaf zijn eerste concert toen hij 9 jaar was. Hij zette zijn studies verder in Rome bij Enrico Mainardi en in Boedapest bij Banda Ede. In 1963 viel hij in de prijzen op de internationale cellowedstrijd Pablo Casals in Boedapest. In 1965 werd hij door Casals uitgenodigd om deel te nemen aan zijn masterclasses. Wereldwijd concerteert hij op de meest vooraanstaande podia, en in het gezelschap van gerenommeerde orkesten en muzikanten, in een repertoire dat van de 17e eeuw tot vandaag reikt. Zo zijn András Schiff en het Keller Kwartet zijn vaste muzikale partners. Zijn omvangrijke discografie bevat opnames met werk van Dohnányi, Farkas, Kodály, Ligeti en Veress. Naast concineren en doceren, componeert hij ook, voornamelijk werken voor cello en kamermuziekbezetting.

Dénes Várjon (HU) studeerde aan de Franz Liszt Academie in Boedapest. Tot zijn docenten behoren Sándor Falvai voor piano en Ferenc Rados en György Kurtág voor kamermuziek. Parallel aan zijn studies in Boedapest nam hij geregeld deel aan de masterclasses van András Schiff. In 1991 won Várjon de eerste prijs op het Géza Anda Concours in Zürich. Op zijn vijfentwintigste maakte hij zijn debuut op de Salzburger Festspiele met de Camerata Academia Salzburg. Sindsdien was hij te gast op de belangrijkste festivals wereldwijd. Tot zijn vaste kamermuziekpartners behoren Steven Isserlis, Hagen Quartett, Leonidas Kavakos, András Schiff ... Sinds 1994 doceert Várjon aan de Franz Liszt Academie in Boedapest.

Miklós Perényi © Szilvia Csibi

Uitvoerders & programma

19.15 Inleiding door Koen Uvin

Miklós Perényi: cello
Dénes Várjon: piano

Johannes Brahms (1833-1897)

Sonate voor cello en piano nr. 1 in e,
opus 38 (1862-65)

- Allegro non troppo
- Allegretto quasi menuetto
- Allegro

György Kurtág (1926)

Selectie uit *Jelek, játékok és üzenetek*
(*Signs, Games and Messages*) (1989-1997)

- Prelude & Chorale
- Antiphony in Fis
- In memoriam György Szoltsányi
- Hommage tardif à Karskaya
- In memoriam Maurice Fleuret

pauze

György Kurtág

Selectie uit *Jelek, játékok és üzenetek*
(*Signs, Games and Messages*)

- Signs I op.5b
- Signs II op.5
- Message-Consolation à Christian Sutter (alio modo)
- Az hit ...
- János Pilinszky / Gérard de Nerval
- Souvenir de Balatonboglár 5/8
- Thomas Blum in Memoriam
- Shadows
- Kroó György in Memoriam
- Shadows

Johannes Brahms

Sonate voor cello en piano nr. 2 in F,
opus 99 (1886)

- Allegro vivace
- Adagio affettuoso
- Allegro passionato
- Allegro molto

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

KAMERMUZIEK

Muzikale contrasten

Al bij al is het verwonderlijk dat het oeuvre van **Johannes Brahms (1833-1897)** nog zo uitgebreid is. Brahms was in alles wat hij deed efficiënt, helaas ook in het laten verdwijnen van werken die niet voldeden aan zijn eigen hoge kwaliteitsnormen. Als jonge componist stookte hij vele vuurtjes met zijn composities. Zo is Brahms' *Eerste vioolsonate* eigenlijk zijn vijfde en aan zijn *Eerste strijkkwartet* gingen volgens Brahms zelf minstens twintig vernielde strijkkwartetten vooraf. In het voorjaar van 1899, toen zijn levenseinde naderde, gebruikte hij zijn laatste krachten om een aantal partituren te verscheuren zodat postume uitgaven zijn reputatie als componist niet konden schaden. Diezelfde meticuleuze aanpak blijkt ook uit zijn componeermethode. Werken die wél een imprimatur kregen, waren druk gecorrigeerd en gereviseerd of bleven jarenlang onafgewerkt op de schrijftafel liggen en het gebeurde vaak dat een compositie eindigde in een andere toonaard of voor een andere bezetting dan initieel de bedoeling was.

- **Romantische melodieën in Brahms' cellosonates**
- **Speelse klanklaboratoria van Kurtág**

Ook de *Sonate für Klavier und Violoncello*, opus 38 nr. 1 deelde hetzelfde lot. Brahms begon ze in 1862 als vierdelige sonate en voltooide de eerste drie delen. Dan liet hij het werk drie jaar onaangeroerd. In 1865 schraptte hij het derde deel *Adagio* ... – gelukkig kwam dat niet in zijn kachel terecht, of toch? – en componeerde een grootse slotfuga als finale. Brahms stuurde de nu driedelige sonate naar Breitkopf & Härtel, die ze weigerde. Nadien contacteerde hij Simrock in Bonn, die de sonate in 1866 drukte.

'Deze cellosonate is voor beide spelers makkelijk te spelen', schreef Brahms aan Simrock. Een grove leugen want deze cellosonate vereist een enorme virtuositeit van cellist én pianist; haar schoonheid en rijkdom ontstaan voor een deel uit het feit dat twee verschillende maar gelijkwaardige partners samen het muzikale parcours bewandelen. Brahms worstelde ook met de dynamische verhouding tussen een laag melodie-instrument en de piano en inventariseert de mogelijkheden. In het eerste deel (*Allegro non troppo*) verdelen cello en piano het thematisch materiaal onder elkaar en komt nu eens de cello, dan weer het klavier op de voorgrond. In het tweede deel, een charmant en lichtvoetig 'menuetto', voert de cello het hoge woord en houdt het klavier zich begeleidend op de achtergrond. In het derde deel (*Allegro*) wordt de cello haast compleet door de piano overheerst.

In dit werk herdefinieert Brahms de stem van de cello.

Dit slotdeel is een wervelende fuga met een hoofdthema ontleend aan de contrapuncti 4 en 13 van *Die Kunst der Fuge* van Johann Sebastian Bach. Maar ook Ludwig van Beethoven, wiens laatste cellosonate eveneens met een fuga eindigt, deelt in Brahms' eerbetoon. De souplesse waarmee Brahms romantische ideeën in klassieke stramien verwerkt, is ronduit geniaal.

Meer dan twintig jaar later, in 1886, zou Brahms zijn *Tweede cellosonate in F*, opus 99 uitgeven. Over dit werk schreef Susan Salm, celliste bij het 'Raphael trio': 'Brahms' originele stempel op deze muziek is de grootsheid van de sonoriteit. In dit werk herdefinieert Brahms de stem van de cello. Nieuwe technieken moesten ontwikkeld worden om uit te voeren wat genoteerd stond: de impulsieve en wild-extatische openingsmotieven van het eerste deel, het gebruik van bariolage (een groep noten gespeeld in dezelfde positie op meerdere snaren) ... Zelfs pizzicato (tokkelen) wordt opnieuw geconcipeerd ... Dit werk kijkt niet alleen in de toekomst, het is de toekomst'. Met zoveel technische vernieuwingen kon een uitvoering niet meer, zoals bij de *Eerste sonate*, in handen gegeven worden van een amateur-cellicist, deze keer was er extreme virtuositeit en kracht nodig. Cellovirtuoos Robert Hausmann kwam over van Berlijn naar Wenen en op 24 november 1886 werd de *Tweede sonate* voor het eerst in privékring uitgevoerd. De concentratie op korte motieven in het eerste deel wekte de bewondering van Arnold Schönberg. Het

tweede deel (*Adagio affettuoso*) was wellicht – niet iedereen is het hierover eens – het geschrapte deel uit de *Eerste cellosonate*. Het is een van de mooiste melodische bladzijden van Brahms en in zijn nieuwe context totaal op zijn plaats. In het derde deel (*Allegro passionato*) wordt een lyrisch middendeel omkaderd door energieke hoekdelen die aan beide uitvoerders fenomenale virtuoze eisen stellen. Met een wat rustigere finale (*Allegro molto*) in rondovorm besluit Brahms dit impressieve en uitdagende werk.

Van eclatante virtuoze sonates naar de soms verstilde en geëssentiaalseerde muziek van de Hongaarse componist, György Kurtág (1926). Er is haast geen groter contrast mogelijk. Nadat Kurtág in 1968 zijn meesterlijke liedcyclus *The Sayings of Péter Bornemisza* voltooide, kwam hij in een creatieve impasse terecht. Pas in 1973 nam hij met *Játékok* (*Spelen*) de draad weer op. Het voorwoord licht zijn bedoeling toe: 'Játékok werd gesuggereerd door kinderen die spontaan aan het spelen waren, kinderen voor wie de piano nog speelgoed is. Ze experimenteren ermee, strelen ze, vallen ze aan en laten hun vingers over de toetsen lopen. Ze stapelen klanken op en als dit hun muzikale instincten opwekt, blijven ze de per toeval ontdekte harmonieën herhalen.'

De *Játékok* beantwoorden precies aan het advies dat kunstpsychologe Marianne Stein tien jaar eerder aan Kurtág had gegeven om zich 'te concentreren op kleine compositorische taken'. *Játékok* breidde zich voortdurend uit (*Jelek, játékok és üzenetek* (*Signs, Games and Messages*) 1989-1997) en groeide uit tot een compositorisch laboratorium waarin Kurtág experimenteerde met zowat alles wat muzikaal is en groter opgezette composities voorbereidde. In dit programma vormen deze kleinoden een perfect tegenwicht voor de brede, romantische gebaren van Brahms' cellosonaten.

Koen Uvin

EEN BEWOGEN PERIODE

Tussen de publicatie van Brahms' *Eerste cellosonate* (1866) en zijn *Tweede* (1887) ligt een tijdspanne van 21 jaar waarin hij niet alleen zijn vier symfonieën schreef maar ook zijn *Requiem*, opus 45, de *Rhapsodie*, opus 53, de *Haydn-varianties*, opus 56, zijn *Vioolconcerto*, opus 77, de *Akademische Festouverture*, opus 80, zijn *Tweede pianoconcerto*, opus 83 en vele liederen, piano- en kamermuziekwerken. Destijds was de creatie en de publicatie van deze composities die allemaal de tand des tijds overleefden, niet altijd even succesvol.

Andere, zowel culturele als politiek-maatschappelijke gebeurtenissen, bleken voor pers en publiek een groter spektakelgehalte te bevatten. De Eerste Wereldoorlog zou nog tot 1914 op zich laten wachten, maar een wereldconflict hing constant in de lucht sedert de Frans-Duitse oorlog (1870-71). Deze oorlog om het bezit van de Spaanse troon, leidde door de zware nederlagen in Metz en Sedan van Frankrijk, tot de val van Napoleon III, diens vlucht naar Engeland en het uitroepen van de Derde Franse Republiek. Parijs werd door de Duitsers bezet en enkel door het volk verdedigd. De communards (radicale republikeinen, socialisten en anarchisten die de Commune van Parijs vormden) verwierpen het vredesverdrag van Frankfurt (waardoor Frankrijk een groot deel van

Elzas en Lotharingen terug moesten geven aan Duitsland). Daarna werd de Parijse Commune bloedig neergeslagen (21-28 mei 1871).

Een vreedzamer gebeurtenis die destijds voor beroering zorgde, was de opening van het Suezkanaal op 17 november 1869 door keizerin Eugénie van Frankrijk. Voor deze gelegenheid componeerde Verdi zijn opera *Aïda* die, onder meer door de Frans-Duitse oorlog, pas op 24 december 1871 in première ging in het Italiaans Theater in Cairo.

Ophefmakende culturele evenementen zoals de eerste tentoonstelling van de impressionisten (Monet, Renoir, Pissarro, Sisley) in de studio van de Parijse fotograaf Nadar (1874); de opening op 5 januari 1875 van de Parijse opera Garnier en deze van het nieuwe Festspielhaus in Bayreuth in 1876, werden druk becommentarieerd.

Grote nieuwswaarde hadden de moorden op de Russische tsaar Alexander II en de Amerikaanse president James Garfield in 1881, in 1882 het overlijden van de vader van de evolutietheorie Charles Darwin en de Italiaanse nationalist Giuseppe Garibaldi, in 1883 van Karl Marx, in 1886 van Richard Wagner en Franz Liszt en in 1887 van de 'Zweedse nachtegaal' Jenny Lind.

Voor de opening van het Suezkanaal componeerde Verdi zijn opera *Aïda*

De opening van het Suezkanaal

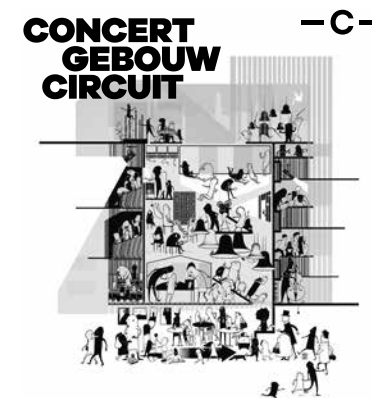
Het New Yorkse Vrijheidsbeeld, gebouwd door Eiffel en betaald door Frankrijk, werd op 28 oktober 1886 onthuld en werd een symbool van hoop voor miljoenen Europese migranten. De vele wetenschappelijke

ontdekkingen en uitvindingen in die periode bieden meer dan genoeg materiaal voor meerdere artikelen.

Johan Huys

Bekijk de fototentoonstelling van Emilie Lauwers, de maker van de seizoenbeelden 2017-2018, in de Inkomhal.

Ontdek het Concertgebouw tijdens een origineel belevingsparcours met kunst en architectuur. meer info op concertgebouwcircuit.be

In de kijker

WOENSDAG

11 OKT 2017

20.00 Concertzaal

© Carole Bella

Abdel Rahman El Bacha

Chopin

In de laatste, steeds minder gelukkige jaren van zijn relatie met George Sand, schreef Chopin zijn beste werk, zoals de *Mazurkas*, opus 59 of de *Sonate*, opus 58. Abdel Rahman El Bacha tovert met kleuren op een kopie van Chopins favoriete instrument, een Grand Concert Pleyel.

ZATERDAG

04 NOV 2017

20.00 Kamermuziekzaal

Salagon Quartett / Schubert & Dvořák

Gatto speelt

Beethovens vioolsonates

Het strijkkwintet van Schubert behoort met zijn wondermooie muzikale lijnen tot de topwerken van het 19e-eeuwse kamermuziekrepertoire. Vijftig jaar later schreef Dvořák zijn buitengewoon rijke strijksxtet. De meeslepende Slavische stijl zal u niet onberoerd laten.

Laat weten wat u van het concert vond op

f ConcertgebouwBrugge

@concertgebouwbr

info & tickets +32 70 22 12 12 — In&Uit: 't Zand 34, Brugge

concertgebouw.be